שלש על שלש חוצצות פחות משלש אין חוצצות והיינו דרבא אמר רב חסדא לימא פליגא דרב יהודה בריה דרבי חייא שאני צלצול קטן דחשיב ולרבי יוחנן אדאשמעינן גמי לישמעינן צלצול קטן (א) מילתא אגב אורחיה קמ״ל דגמי מסי: **מתני׳** [א]בוזקין מלח על גבי כבש בשביל שלא יחליקו וממלאין [א]מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת ומבאר הקר ביום טוב: **גמ׳** רמי ליה רב איקא מפשרוניא לרבא תנן בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו במקדש אין במדינה לא ורמינהי חצר שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן ומרדה בה שאני תבן דלא מבטיל ליה א״ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי מלח ה״ד [ג]אי דמבטליה קא מוסיף אבנין [ג](וכתיב [1]הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל) ואי דלא קא מבטליה קא הויא חציצה בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא ולא והא כתיב [2]והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה [ד]ואמר מר זו הולכת אברים לכבש אלא אימא [ה]בהולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא דרש רבא [ג]חצר שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן ומרדה בה אמר ליה רב פפא לרבא והתניא [ד]כשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה הדר אוקים רבא אמורא עליה ודרש [ה]דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו משום רבי [ו]אליעזר וכשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה: ממלאין מבור הגולה: עולא איקלע לבי רב מנשה אתא ההוא גברא טרף אבבא אמר מאן [ז]האי ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא א״ל [ח]רבה [ה]לא אסרו אלא קול של שיר איתיביה אביי [ט]מעלין בדיופי ומטיפין [י]מיארק לחולה בשבת לחולה אין לבריא לא ה״ד לאו דנים וקא בעי דליתער ש״מ אולודי קלא אסיר לא דתיר וקא בעי דלינים דמשתמע כי קלא דזמזומי איתיביה [ו]המשמר פירותיו מפני העופות ודלעיו מפני החיה משמר כדרכו בשבת ובלבד שלא יספק ולא יטפח ולא ירקד כדרך [כ]שהן עושין בחול מאי טעמא לאו דקמוליד קלא וכל אולודי קלא אסיר אמר רב אחא בר יעקב גזירה שמא יטול צרור ואלא הא דאמר רב יהודה אמר רב [ז]נשים המשחקות באגוזים אסור מאי טעמא לאו דקא מוליד קלא וכל אולודי קלא אסיר לא דלמא אתי לאשווי גומות דאי לא תימא הכי הא דאמר רב יהודה נשים משחקות בתפוחים אסור התם מאי אולודי קלא איכא אלא דילמא אתי לאשווי גומות תנן ממלאין מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת במקדש אין במדינה לא מאי טעמא לאו משום דאולודי קלא ואסיר [ח]לא גזירה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו [ט]אמימר שרא למימלא בגילגלא במחוזא אמר מאי טעמא גזרו רבנן שמא ימלא לגינתו ולחורבתו הכא לא גינה איכא ולא חורבה איכא כיון דקא חזו דקא

תרו

שלש על שלש חוצצות. ומשום יתור בגדים: **לימא פליגא.** הא דרבא אדרב יהודה בריה דרבי חייא דחשיב צלצול קטן יתור בגדים: **שאני צלצול דחשיב.** ואיכא למימר דמודה בה רבא אבל רבי יוחנן פליג עליה דהא עלה קאי ופליג: **ולרבי יוחנן.** דאמר צלצול נמי שרי: **לישמעינן.** תנא דמתניתין צלצול קטן דלא חייץ וכ״ש גמי: **דגמי מסי.** משום שבת איצטריך למתני גמי דאף על גב דמסי שרי במקדש: **מתני׳ בוזקין מלח.** מפזרין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק. בוזקין לשון ביזות כדאמר בפרק ב׳ דיומא (דף כב:) ממאי דהאי ויפקדם בבזק [ש״א יא] מידי דמיבזק הוא ועוד כמראה הבזק [יחזקאל א] מפרש בחגיגה (יג:) כאור היוצא בין החרסים שצורפין בהן זהב והם נקובים ומדוקים ולהב היוצא בנקב יש בו כמראה ירקרק או אדמדם: **וממלאין מבור הגדול כו׳.** כך שמן ושניהם בלשכת העזרה: **בגלגל.** טור״ן בלע״ז. אבל במדינה לא טעמא מפרש בגמרא משום שמא ימלא לגינתו ולחורבתו: **ומבאר הקר בי״ט.** ולא בשבת ובגמרא [ע״ב] מפרש מאי ניהו: **גמ׳ מפשרוניא.** מקום: **וממרדה בה.** שוטח בה: **דלא מבטל ליה.** וליכא משום אשויי גומות דמלאכה הוא בשבת דהוי כבנין דמידי דחזי למאכל בהמה או לטיט החומות לא מבטיל ליה התם אבל מלח משנדרס ברגל לא חזי ומסתמא מבטיל ליה ובמדינה אסור: **קא מוסיף אבנין.** ואפילו בחול אסור להוסיף על המזבח דכתיב הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל שהבנין נמסר לדוד על ידי הנביאים שלא להוסיף ושלא לגרוע. ואית דנקטי ליה משום שבת ולא היא דהא בכסוי הדם בשחיטת חולין (חולין פג:) דאיירי בחול הכי נמי פרכינן: **הא קא הוי חציצה.** בין רגליהם לכבש וחציצה כי האי גוונא פסולה דתנן בשחיטת קדשים (זבחים טו:) כל הזובחים שקבל דמן זר ואונן וערל יושב ועומד על גבי כלי על גבי רגל בהמה וע״ג רגל חבירו פסול והתם יליף טעמא: **בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא.** לעולם לא מבטל ליה אלא לאחר דריסה מולחין ממנו עורות קדשים ודקשיא לך הא הוי חציצה לא תקשה דהא דקתני בוזקין מלח בהולכת אברים לכבש קאמר דלאו עבודה דקא ס״ד השתא דכיון דכל הכפרה תליא בדם אע״ג דהקטר חלבים הוא עבודה הולכה דידהו מיהא לא חשיב: **והקריב את הכל.** רישא דקרא והקרב והכרעים ירחץ במים אלמא באברים קמשתעי קרא ומדבעי כהונה שמע מינה עבודה היא: **וממרדה בה.** לדרוס עליה: **לא בסל ולא בקופה.** כדרך חול: **בשולי הקופה.** שנשתברה ונשארו השולים: **טרף אבבא.** הקיש על הדלת באגרופו והשמיע קול: **דקא מחיל שבת.** דקסבר כל אולודי קלא אסיר: **בקול של שיר.** הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת: **מעלין בדיופי.** מעלין יין מחבית לחבית ע״י שני קנים המתוכים באלכסון ומניח ראשין המשופעים זה כנגד זה ונותן אחד מן הקנים בחבית ומוצץ בפיו בראש הקנה האחר מעט מן היין אליו ומסלק מפיו והיין יוצא כולו מאליו. דיופי שתי פיות [ל]: **ומטיפין מיארק לחולה.** ° כלי הוא ופיו צר ושל מתכת הוא ומנוקב בתחתיתו נקבים דקין וממלא מים וסותם פיו העליון וכל זמן שפיו סתום אין המים יוצאין בנקבים התחתונים וכשרוצה נוטל פקק העליון והמים יוצאין בנקבים טיף אחר טיף ונותן כלי מתכת וכופהו מתחתיו וקולן נשמע לחולה: **וקא בעי לאתעורי.** ע״י קול זה ומתיראין להקיצו בידים שמא יבעית וכיון דלהקיץ הוא לא בנעימה ובנחת נשמע שהרי קול נעים מרדימו והולך אפ״ה לבריא לא: **זמזומי.** ציגב״ש: **לא יטפח.** ידיו על לבו: **יספוק.** כף אל כף: **ירקד.** ברגל להשמיע קול להבעית העופות: **שמא יטול צרור.** ויזרוק לרה״ר להבריח העופות: **משחקות באגוזים.** מגלגלין דרך דף ומכות זו את זו כדרך שמשחקות הנשים: **לאשויי גומות.** להכין דרך לגלגל האגוז: **בתפוחים.** נמי כה״ג: **אולודי קלא.** שהגלגל משמיע קול: **גזרה שמא ימלא לגינתו.** מתוך שממלאין בו בלא טורח אתי להשקות בו גינתו וחורבתו בשבת:

לישמעינן צלצול קטן. אי צלצול אסור במדינה פריך שפיר לישמעינן צלצול דבמקדש מותר ובמדינה אסור אבל נראה לר״י דצלצול שרי במדינה וקשיא דאם כן מאי פריך ומפרש ר״י דפריך הכי ליתני במתניתין כהן שלקה באצבע כורך לו צלצול בין במקדש בין במדינה ואם להוציא דם כאן וכאן אסור:

דרש רבא חצר שנתקלקלה. הלכתא כדמסיק דלא ירדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה שנשתברה ונשארו בה השוליים כדפירש בקונטרס אי נמי הופך הקופה ומורה על שוליה דהיינו על ידי שינוי אבל ביד נראה לר״י דאסור:

הכי גרים בקונטרס אלא הא דאמר רב נשים המשחקות באגוזים כו׳ לא משום אשווי גומות דאי לא תימא הכי כו׳ ותימה תרתי דרב למה לי ומיהו י״ל דחדא מכלל חברתה איתמר ור״ח גרס הכי אלא דאמר רב יהודה נשים המשחקות באגוזים כו׳ לא דמשתמע קלא כי זמזומי פירוש שזורק אחד ומקבל אחד בהשמעת קול דאסור והדר קאמר ואלא הא דאמר רב יהודה נשים המשחקות בתפוחים כו׳ ומשני לא משום אשווי גומות והשתא תרי ענייני איסור אשמעינן ומיהו אין למחות בנשים ותינוקות דמוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין פר״ח דהלכתא כעולא דאפילו קול שאינו של שיר אסור אף על גב דשני רבה כל הני תיובתא דאקשי ליה אשנויי לא סמכינן ורב אלפס והר״ר יהודה בר ברזילי פסקו כרבה דרב אחא בר יעקב מתרץ אליביה וקאי אמימר נמי כוותיה דשרא למימלא בגילגולא במחוזא: **גזרה** שמא ימלא לגינתו ולחורבתו. מפרש רבינו תם דדוקא בגלגלים גדולים שממלאין הרבה מים ביחד שייך למיגזר אבל שלנו קטנים הם ולא גזרינן:

ימלא

מסורת הש״ס

א) [סוף מסכת מדות], ב) [חולין סג.], ג) רש״ל מ״ז, ד) פסחים סה: חגיגה יא. יומא מה. זבחים יד: כד: מנחות י., ה) [שבת סג: וש״נ], ו) כד״י אלעזר, ז) [מו״ק י. ע״ש פירש״י], ח) הרי״ף והרא״ש גרסו רבה, ט) [תוספתא שבת פי״ג ה״י], י) [גי׳ הערוך מאדק וכן העתיק הר״ש במ״ו פ״ב דכלים וכתוס׳ ליתא מן האדק], כ) כד״י שהוא עושה, ל) עי׳ רש״י שבת פ: ד״ה אנדיפי.

תורה אור השלם

1. הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד יְיָ עָלַי הִשְׂכִּיל כֹּל מַלְאֲכוֹת הַתַּבְנִית: דברי הימים א כח יט

2. וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ: ויקרא א יג

הגהות הב״ח

(א) גמרא לישמעינן צלצול קטן אגב כצ״ל ותיבת מילתא נמחק וכ״כ לי׳ רש״י בפרק ב׳ דזבחים דף יט דכולה מסכתא באיסור שבת איירי ועיקר משום שבות נקט לה הלכך ל״ג מלתא אלא ה״ג (והשאר חסר ולא נודע כוונתו):

גליון הש״ס

רש״י ד״ה ומטיפין וכו׳ כלי הוא. עי׳ מתני׳ פ״ב מ״ז דכלים:

לעזי רש״י

טורי״ן. צירי, צינבי״ש. צלצלים פעמונים.

מוסף רש״י

לימא פליגא. דרבא אדרב יהודה, דאלו ר׳ יוחנן פשיטא לן דפליג עליה ואפילו צילצול קטן מכשר דהא עלה קמהדר ופליג, אלא דרבא דאיתמר לה בעלמא מי לימא פליג אדרב׳ יהודה דלעימא דרבא אפילו צילצול קטן מכשר שלא במקום בגדים (זבחים יט.). **ולר׳ יוחנן.** דקאמר אפילו צילצול לא חייץ, מאי איריא דנקט מגא דמתני׳ גמי, לשמועינן צילצול לא הוי יתור וכל שכן גמי (שם). **דגמי מסי.** תרפא המכה ואפ״ה מותר דאין שבות במקדש, דכולה מסכתא באיסור שבת איירי ועיקר משום שבות נקט לה (שם). **קא מוסיף אבנין.** לתגביה, והרי כל אורך ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים, דכתיב בדברי הימים דקאמר ליה דוד לשלמה הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל כל מלאכת התבנית, עלי השכיל אותי לימד (חולין פג.). **והקריב הכהן את הכל.** גבי אברים כתיב והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה (חגיגה יא.). **זו הולכת אברים לכבש.** דגבייהו כתיב האי קרא והקרב והכרעים וגו׳ (פסחים סה:). **ליתחל גופיה.** יתחלל גופו (מו״ק י.).

עין משפט נר מצוה

סח א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ תמידין הלכה ג:

סט ג ד מיי׳ פכ״א מהלכות שבת הל׳ ד סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שיג סעיף י:

ע ה מיי׳ פכ״ג שם הל״ד סמג שם טוש״ע א״ח סימן שלח סעי׳ א:

עא ו [מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ט] טוש״ע שם סעיף ד:

עב ז מיי׳ פכ״א מהל׳ שבת הלכה ג סמג שם טוש״ע שם סעי׳ ה:

עג ח ט מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף ו:

רב נסים גאון

בוזקין מלח. מפזרין על הכבש שלמזבח. והתם במס׳ יומא אמרו ממאי דהאי בזק מידי דמיבדרי הוא.

רבינו חננאל

בשלמא ליהוד׳ בריה דר׳ חייא, היינו דקתני במתני׳ נמי מכלל דחשיבא כבד חוצצת, אלא לרבי יוחנן ניתני צילצול קטן וכיוצא בו. ופרקינן הא קא משמע לן דגמי מסי. פיסקא בוזקין מלח על גבי כבש בשביל שלא יחליקו. ורמינהי חצר שנתקלקלה בימי הגשמים מביא תבן וממרדה בה [א]. תבן אין מלח לא. ופרקינן אמאי לא בוזק תבן על גבי הכבש משום דתבן לא מבטיל ליה וכיון דלא מבטיל ליה חוצץ. ואישתכח דלא מסגי בכבש. ואמרינן האי מלח היכי דמי, אי דמבטיל ליה אישתכח דמוסיף על בניין. ואי לא מבטיל ליה הוי חציצה. ופרקינן אין בוזקין המלח על הכבש, אלא בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא, והא מתניתא והקריב הכהן את הכל המזבחה, זו הולכת אברים לכבש. ומרבציא כהונה ש״מ עבודה היא. ואוקימנא בהולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא. דרש רבא חצר שנתקלקלה מביא תבן וממרדה. וכשהוא ממרדה אינו ממרדה לא בסל ולא בקופה (ולא) [אלא] בשולי קופה. מתני׳ ממלין מים מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת. תנן בסוף מידות לשכת

רבינו חננאל (המשך)

הגולה והגלגל נותן עליו [ו]משם מספקין מים לכל העזרה. והגלגל הזה כשממלאין בו מוצא קול גדול. כדתנן מיריחו היו שומעין קול שעשה בן קטין מוכני לכיור, וזה לא התירו אלא במקדש. לפיכך כשראה עולא לאותו האיש שהקיש והיכה הדלת בשבת והשמיע קול בהקשתו אמר ליתחיל גופיה דההוא גברא דקא מחלל שבתא. וא״ל רבא לא אסרו השמעת קול עץ כי האי גוונא אלא למקיש ומשמיע קול של שיר בלבד. איתיביה אביי מעלין בדייפי ומטיפין מורק לחולה בשבת. פי׳ להודיע שמותר לעלות יין מחבית בדייפי. ופי׳ דייפי, כגון מניקות שיש לה שני פיות ומכניס פיו האחד בחבית ושואב בכד ומעלה היין בכחו. ויש פה אחר למעלה מזה פתח הדייפי הנתון בפיו כמין דד, שהיין בהגעתו לדד מקלח ויוצא ומקבלו בכלי אחר, עד שמריק כל היין שבחבית. פי׳ מטיפין מי ארק, שמענו כי הוא כלי העשוי ולועא כמין כוז נקוב בקרקעית[ו] נקבין דקין דקין ופיו צר. ממלאין אותו מים וסותמין פיו, כל זמן שפיו סתום אין המים שבתוכו שותתין מן הנקבים, שכח הרוח מונע את המים, וכשפותחין פיו ויכנס האויר דוחה את המשקה שבתוכו ומטיף טיפה אחר טיפה טיפות דקות, ונותנין תחתיו כלי נחושת כגון ספל וכיוצא בו. וכשנופלת טיפה על הכלי משמעת את הקול טיפה אחרי טיפה כמין קול משורר. ואמרינן מאי לאו להני מי ארק שהתירו חכמים לחולה, לאו בחולה הישן ומבקשין להקיצו, ועושין לפניו זה הקול כדי שיקיץ. והנה לחולה בלבד התירו משום סכנה, אבל לבריא כי האי גוונא אסיר שמוליד קול בשבת. וקשיא לרבה דאמר לא אסרו אלא בקול של שיר בלבד. ופריק לא לעולם בחולה ניעור ורוצה שישן דמשתמע הללו טיפי דמטיפין מארק כי זמזומי [ג]. מיתיבי המשמר זרעים מפני העופות. שלא ירדו ויפסידום, מקשאין ומדלעין מפני החיות, הרי זה משמר כדרכו והולך, ובלבד שלא יספק ולא יטפח ולא (יוקד) ירקד כדרך שעושה בחול. אמאי קאסר לאו משום דאולודי קלא אסיר. ופירק רב אחא בר יעקב אליבא דרבה לא אסרו משום אולודי קלא, אלא גזירה שמא יטול צרור ויזרוק עליהן. ואלא הא דאמר רב יהודה משמיה דרב נשים משחקות באגוזים אסיר לאו דאולודי קלא אסיר. ופריק לא [ב] אלא משום דמשתמע קלא דאגוזים כי זמזומי. ואלא הא דאמר רב יהודה אמר שמואל נשים משחקות בתפוחים אסיר, התם מאי אולודי קלא איכא. ופריק התם משום דילמא אתי לאשווי גומות, וכיון שמשחקות ומושכות התפוחין בארץ גזירה שמא כשהן מושכות התפוחין אצלן יש נקב בקרקע ומתמלא. ת״ש ממלאין מים מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת. במקדש אין במדינה לא. מאי טעמא לאו משום דאולודי קלא בשבת אסיר. ופריך לא גזירה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו. ואע״ג דשני רבה כל הני תיובתא דמקשי עליה, אשינויי לא סמכינן ולא דחינן לשמועה דעולא. אמימר שרא למימלא בגילגלא במחוזא. אמר טעמא מאי אסרו במדינה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו. הכא לא גינה ולא חורבה איכא, כיון דחזוא דקא

א) מדברי רבינו אלו נראה דל״ג גמ׳ במקדש אין במדינה לא רק גרס תנן אין מלח לא. ב) עי׳ בערוך ערך דייפי. ג) עי׳ בתוס׳ ד״ה בשם רבינו.